

ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇTECHNOLOGY OF IMPLEMENTATION OF THE SYSTEM OF TRAINING
OF FUTURE BORDER OFFICERS FOR PROFESSIONAL INTERACTION

Стаття присвячена проблемі готовності майбутнього фахівця до здійснення професійної взаємодії. Наголошено на тому, що взаємодія виступає і процесом, і результатом. Перелічені основні методологічні підходи до проблеми професійної взаємодії: синергетичний, аксіологічний, компетентнісний, діяльнісний тощо. Проаналізовано рівень актуальності проблеми здатності фахівця-прикордонника до професійної взаємодії. Завдяки аналізу наукової психолого-педагогічної та філософської літератури доведено, що явище професійної взаємодії не досліджувалось у сфері вищої військової освіти.

Розкрито сутність та зміст понять «технологія» та «педагогічна технологія», адаптовано їх до представленої проблеми підготовки майбутніх офіцерів прикордонної служби до професійної взаємодії.

Завдяки аналізу наукових праць фахівців прикордонного відомства та використанню системного підходу побудовано систему підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до здійснення професійної взаємодії. Подано та розкрито зміст основних елементів такої системи (педагогічні умови, суб'єкти й об'єкти тощо). Охарактеризовано вертикальну та горизонтальну структури згаданої системи. Перелічені важливі характеристики системи підготовки офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії: контроль та пропуск транспортних засобів та осіб через державний кордон; інженерно-технічне оснащення кордону, організація та здійснення прикордонного контролю; припинення незаконного переміщення транспортних засобів та осіб через державний кордон; узгодженість діяльності з військовими формуваннями та правоохоронними інституціями щодо захисту кордону; здійснення оперативно-розвідувальної діяльності; реалізація інформаційно-аналітичних та пошуково-розшукових процедур щодо забезпечення цілісності кордону держави; участь у протидії злочинним утворенням різних видів.

Ключові слова: професійна взаємодія, офіцери-прикордонники, система, професійна діяльність, технологія.

The article is devoted to the problem of readiness of the future specialist to carry out professional interaction. It is emphasized that interaction is both a process and a result. The main methodological approaches to the problem of professional interaction are listed: synergetic, axiological, competence, activity, etc. The level of urgency of the problem of the ability of a border guard specialist to professional interaction is analyzed. Thanks to the analysis of scientific psychological, pedagogical and philosophical literature, it is proved that the phenomenon of professional interaction has not been studied in the field of higher military education.

The essence and content of the concepts "technology" and "pedagogical technology" are revealed, and they are adapted to the presented problem of preparation of future border service officers for professional interaction.

Due to the analysis of scientific works of border guards and the use of a systematic approach, a system of training future border guards to carry out professional interaction has been built. The content of the main elements of such a system (pedagogical conditions, subjects and objects, etc.) is presented and revealed. The vertical and horizontal structures of the mentioned system are characterized. The important characteristics of the system of preparation of border guards for professional interaction are listed: control and passage of vehicles and persons; engineering and technical equipment of the border, organization and implementation of border control; cessation of illegal movement of vehicles and persons across the state border; coordination of activities with military formations and law enforcement institutions on border protection; implementation of operational and intelligence activities; implementation of information-analytical and search-and-search procedures to ensure the integrity of state borders; participation in counteracting criminal organizations of various kinds

Key words: professional interaction, border guards, system, professional activity, technology.

УДК 378:141:371.134 (043.3):355

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/27.35>

Тушко К.Ю.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Потапчук Н.Д.,

докт. психол. наук, старший науковий
співробітник,
провідний науковий співробітник
науково-організаційного відділу
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Топольницька Г.Ю.,

канд. психол. наук, доцент,
старший викладач кафедри психології,
педагогіки та соціально-економічних
дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У представленій публікації увага зосереджена на вирішенні проблеми формування в майбутніх офіцерів-прикордонників здатності до професійної взаємодії. Спроекувати досконалий зміст професійної підготовки майбутніх фахівців прикордонної служби до професійної взаємодії означає врахувати актуальні запити щодо перетворень в українському суспільстві, потреб політичної й економічної системи, ринку праці, рівня інформаційних і телекомунікаційних технологій. Професійна підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників пови-

нна відобразити фундаментальні теоретико-методологічні засади професійної взаємодії, відповідні наукові досягнення в їхній професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Для отримання якісних результатів наукового дослідження, тобто інформації з високим рівнем достовірності, нам необхідно здійснити аналіз літературних джерел.

Цінними для представленого дослідження є наукові здобутки з питань сутності педагогічних технологій, їхньої структури, особливостей, принципів побудови А. Алексюка [1], К. Баханова [2],

С. Бондаря [13], В. Гузеєва [5], А. Земцова [6], М. Капустіна [7], О. Киричука [8], В. Кукушкіна [11], Ю. Красюка [9], І. Підсласого [14] та ін.

Мета статті – розкриття сутності технології реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Проектування змісту технології формування здатності в майбутніх офіцерів-прикордонників до реалізації професійної взаємодії передбачає виконання таких логічних етапів наукового пошуку, як розкриття сутності теоретичного підґрунтя згаданої технології, її вимог та властивостей тощо.

У змісті дефініції «технологія» відображено сукупність багатофункціональних суттєвих ознак, які є дотичними практично до всіх сфер життя особистості.

Категорія «педагогічна технологія» походить від економічного терміна «технологія виробництва», що має такі ознаки, як знання про послідовність виробничих процесів і операцій у створенні певного продукту [4].

Отже, у видовому понятті «технологія» можна виділити такі ключові нюанси, як: поступовість, послідовність, алгоритм, вирішення завдання за точним сценарієм або вихідними положеннями.

З позицій педагогіки технологію можна тлумачити як представлення педагогічної системи на основі системного та технологічного підходів.

Вітчизняні вчені, сукупність алгоритмів, методів і засобів, за допомогою яких можна отримати запрограмовані результати, вважають педагогічною технологією [11; 14].

З урахуванням знань парадигми, під педагогічною технологію розуміють когнітивну систему про процедури й інструменти досягнення навчальних цілей, розв'язання управлінських завдань, забезпечення індивідуального підходу до особистості того, кого навчають [13].

З позицій віддання переваги діагностичній системі педагогічною технологією можна вважати моніторингову систему, що містить як інструменти діагностики, так і прогностичні операції щодо майбутніх навчальних результатів, пропозицій щодо сценаріїв розвитку подій за певних умов діяльності [5].

У запропонованій проблемі проектування технології реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії нам імпує думка Н. Капустіна [7], який закладає в поняття педагогічної технології сукупність систематизованих норм та правил, у яких відображено закономірності освітнього процесу в конкретних формах. За умов дотримання зазначених норм і правил можливі реалізація й управління педагогічним процесом.

Нами узагальнені наявні підходи до визначення змісту поняття «педагогічна технологія» та

виокремлено основні завдання технології реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії, як-от:

- здійснити прогноз перспектив, результатів реалізації системи;

- створити детальний опис дій усіх об'єктів і суб'єктів педагогічного процесу;

- визначити складові частини професійної взаємодії;

- сформулювати основні педагогічні умови ефективності системи підготовки до професійної взаємодії;

- забезпечити безперервний моніторинг рівня сформованості здатності майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії [3].

Під час розроблення технології реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії, за рекомендаціями вченої В. Кукушкіної [11], варто враховувати спроєктовані нею методологічні вимоги:

- забезпечення критерію системності, тобто відтворення в технології властивостей системи;

- дотримання принципу концептуальності – дотримання положень конкретної наукової парадигми або концепції;

- використання діагностичного інструментарію;
- здійснення прогнозування, поетапного моніторингу;

- використання комплексу традиційних та інноваційних форм і засобів навчання;

- рівень дієвості технології;

- універсальність – застосування технології в закладах вищої освіти з метою дослідження подібних педагогічних об'єктів;

- функціональність – можливість використання інформаційного навчального-методичного супроводу освітнього процесу, змін варіативності такого супроводу.

Отже, технології реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії притаманні такі специфічні властивості, які забезпечують її педагогічну унікальність, але найважливіше – відображають сутність зазначеної системи.

Отже, узагальнений аналіз наукової літератури дав змогу спроєктувати авторську технологію реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії. Зважаючи на специфіку майбутньої діяльності згаданих фахівців, зміст їх професійної підготовки, а також світові, внутрішньополітичні й економічні тенденції розвитку суспільства, нами виокремлено такі складові частини цієї технології:

1. Концептуальний компонент – передбачає основні ідеї та теоретико-методологічні засади реалізації системи підготовки майбутніх фахівців прикордонної служби до професійної взаємодії. Основні ідеї концептуального компонента відобра-

жають принцип побудови та практичної реалізації професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, що передбачає міждисциплінарний зв'язок між військовою, спеціальною та гуманітарною видами їх підготовки.

Теоретико-методологічними засадами технології реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії є положення акмеологічного, діяльнісного, системного, компетентнісного, синергетичного й особистісно орієнтованого підходів.

2. Змістовий компонент містить цільову систему (пріоритети, завдання) спроєктованої технології, зміст (обсяг, ключові теми) відповідного навчального матеріалу освітнього процесу.

3. Процесуальний компонент спроєктованої технології представляє алгоритм реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії, тобто етапи, організаційні форми, пріоритетні методи, поточну діагностику, обробку кінцевих результатів.

4. Інформаційний навчально-методичний супровід містить програми відповідних спецкурсів.

5. Педагогічні умови формування здатності майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії.

Загалом можна стверджувати, що технологія реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії означає трансформацію одного виду діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників у другий – професійну взаємодію.

Реалізація системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії повинна бути технологічною, тобто необхідні такі компоненти, як задання цілі, вибір відповідних методів та форм навчання, систематичність діагностики, механізми й інструменти контролю за перебігом процесу.

Упровадження авторської технології реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії передбачає такі основні етапи: цільовий, адаптаційний, реалізаційний, діагностико-корекційний, результативний.

Цільовий етап передбачає впорядкування мети і завдань професійної підготовки майбутнього фахівця прикордонної служби: соціального запиту та професійного й особистісного змісту підготовки.

Адаптаційний етап відображає обсяг і характеристику майбутнього професійного досвіду, фізіолого-психологічних особливостей курсанта-прикордонника з метою визначення змісту навчання, усіх чинників професійної, особистісної та соціальної сфер життя, що мають вплив на характер їх професійної підготовки.

Реалізаційний етап означає практичне втілення технології формування здатності майбутніх

офіцерів-прикордонників протягом проведення навчальних занять.

Діагностико-корекційний етап передбачає реалізацію діагностичних процедур (тестування, бесіди, анкетування, інтерв'ю). Внесення відповідних коректив в освітній процес із метою вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Отже, технологія реалізації системи підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної взаємодії враховує наявні теоретико-методологічні підходи, містить взаємопов'язані складові частини, передбачає поетапне їх упровадження.

Можна констатувати, що сучасне суспільство орієнтоване на цінності гуманізму, а тому скеровує вимоги щодо підвищення рівня якості професійної підготовки фахівців будь-якої сфери, зокрема і прикордонного відомства. Метою професійної підготовки майбутнього офіцера-прикордонника є забезпечення оптимального рівня культурного, професійно-особистісного розвитку курсанта як соціально та політично активної, творчої особистості, компетентного фахівця у здійсненні охорони та захисту державного кордону, здатного до реалізації самонавчання та самоосвіти. Важливість професійної взаємодії полягає в розвитку інтелектуальних здібностей, критичного мислення, системи цінностей, навичок комунікації та творчого потенціалу.

Висновки. Технологічність, технології, системність не є педагогічними категоріями. Проте сучасна педагогіка вдало адаптувала їх у своєму змісті, наукових дослідженнях теоретичного та практичного характеру. Зважаючи на цей факт, педагогічні технології реалізації та впровадження певних моделей і систем є унікальними, специфічними. Подальшими напрямками дослідницької роботи можуть бути вирішення проблеми вдосконалення компонентів і етапів конкретної технології.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексюк А. Основні технології навчання в сучасній вищій школі України: деякі питання теорії і практики. *Технології навчання*. Рівне, 1999. С. 25–32.
2. Баханов К. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя, 2004. 248 с.
3. Блауберг И., Юдин Е. Системный подход. *Философский энциклопедический словарь*. Москва : Сов. энцикл., 1983. С. 612–613.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
5. Гузеев В. Планирование результатов образования и образовательная технология. Москва : Народное образование, 2000. 240 с.
6. Земцова А. Педагогические технологии в экономическом образовании. *Профессиональное образование*. 2005. № 9. С. 14–15.

7. Капустин Н. Педагогические технологии адаптивной школы : учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений. Москва : Академия, 1999. 216 с.

8. Киричук О., Коберник О. Психолого-педагогічне проектування навчально-виховного процесу. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 4. С. 4–9.

9. Красюк Ю. Умови та етапи впровадження нових інформаційних технологій у процес навчання інформатики ВНЗ. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2000. С. 385–388.

10. Левчук Н. Модель розвитку економічної компетентності у майбутніх магістрів управління органами

Державної прикордонної служби України. *Молодий вчений : науковий журнал. Педагогічні науки*. Херсон : ТОВ «Видавничий дім «Гельветика»», 2017. № 9 (49). Ч. III. С. 380–385.

11. Педагогические технологии / под. общей ред. В. Кукушкина. Ростов-на-Дону : Мар Т, 2002, 320 с.

12. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О. Пехота та ін. ; за заг. ред. О. Пехоти. Київ : А.С.К., 2002, 255 с.

13. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті / С. Бондар та ін. ; за заг. ред. С. Бондар. Рівне : Теніс, 2003, 200 с.

14. Підласий І. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підручник для педагогічної ринкової системи освіти. Київ : Слово, 2004, 616 с.